ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի ասպիրանտների և հայցորդների նստաշրջանի նյութերի ժողովածու

2(2) 2018

Երևան
2019

Հրատարակության է երաշխավորել Երևանի պետական համալսարանի գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուզյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիլբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Մ. Հայկյանց
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝ ՀՀ,
0025, Երևան, Ալեք
Մանուկյան 1, ԵՊՀ
իրավագիտության
ֆակուլտետ
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.ysu.am
publishing.ysu.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 26,25 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2019
Հանձնված է տպագրության՝
02.05.2019

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Գևորգ Վիրաբյան

ՊՐԵԶՈՒՄՊՑԻԱՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 7

Ռոզա Աբաջյան

«ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԴԵՄՈԿՐԱՏԻԱՅԻ» ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԸ ԵՎ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԵՐԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՍԵՐՆԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ (1918-1926 ԹԹ.).....42

Տաթևիկ Նահապետյան

ԴԻՄՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՀԻՄՔ 52

Սոսե Բարսեղյան

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ՝ ՄԱՐԴՈՒ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐՈՎ ԵՎ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՎԱԾՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՑՔԱՅԻՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԱԴՐՈՒՄՆԵՐ.....63

Արմինե Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՄԲ ՊԱՏՃԱՌՎԱԾ ՎՆԱՍԻ ՀԱՏՈՒՑՄԱՆ ԱՐԴԻ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ 77

Սոսի Ալեքսանյան

ՄԱՐԴՈՒ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻ ԿՈՂՄԻՑ.....88

Քրիստինե Գաբուզյան

ՀԱՅՑԱՅԻՆ ՎԱՂԵՄՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆԸ.....101

Արթուր Վարդանյան

ԿՈՌՊԵՐԱՏԻՎԸ ՈՐՊԵՍ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԻ ՅՈՒՐԱՀԱՏՈՒԿ ՏԵՍԱԿ.....122

Եվա Սաղոյան

ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ 137

Ռուբինա Պետրոսյան

ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹՅՈՒՆԸ, ԽՆԱՄԱՏԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՈՐՊԵՍ ԱՌԱՆՑ ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԽՆԱՄՔԻ ՄՆԱՑԱԾ ԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԻ ԵՎ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՄԱՆՆ ՈՒՂՂՎԱԾ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏՆԵՐ (ԻՐԱՎԱՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ) 153

Սամինե Պետրոսյան

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲԱԺՆԱՅԻՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՔՈ ԳՏՆՎՈՂ ԳՈՒՅՔԻ ՏՆՕՐԻՆՈՒՄԸ 178

Աշխեն Սողոմոնյան

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾԱՐՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒՄԸ 192

Էդգար Կարապետյան

ԱՆՉԱՓԱՀԱՄՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿԱՏԱՐՎՈՂ ԲՌՆԻ ՍԵՌԱԿԱՆ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ, ՎԻՃԱԿԸ ԵՎ ՇԱՐԺԸՆԹԱՑԸ ՀՀ-ՈՒՄ 210

Նունե Հայրապետյան

ՄԵԴԻԱՑԻԱՅԻ (ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ) ԻՐԱԿԱՆԱՑՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՊՐՈԲԱՑԻՈՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ.....222

Լիանա Եդիգարյան

ՊԱՏԻԺԸ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆՈՐԵՆ ՉԿԻՐԱՌԵԼԻՍ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ՓՈՐՁԱՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՑՄԱՆ ՀԻՄՔԵՐԻ ԵՎ ԴՐԱՆՑ ՔՐԵԱԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՈՐՈՇ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ.....233

Ռոզա Աբրահամյան

ԱՆՉԱՓԱՀԱՍ ԴԱՏԱՊԱՐՏՅԱԼՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԱԶԱՏԱԶՐԿՄԱՆ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ԵՎ ԱՆՀԱՏԱԿԱՆԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ.....247

Սրբուհի Գալյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՊԱՏԻԺՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ.....259

Տիգրան Ղազարյան

ՄԱՍՆԱՎՈՐ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔԻ ԳՈՐԾԵՐՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹ ՆԱԽԱՁԵՌՆԵԼՈՒ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....269

Անի Դանիելյան

ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ.....293

Առնոլդ Վարդանյան

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՏԵՍԱԿՆԵՐԻ ՏԱՐԲԵՐԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....310

Անի Չիլինգարյան

ՊԱՐՏԱՎՈՐԵՑՄԱՆ ԵՎ ՈՉ ԻՆՔՆՈՒՐՈՒՅՆ ՎԻՃԱՐԿՄԱՆ ՀԱՅՑԵՐԻ ՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ.....327

Լիլիթ Պետրոսյան

«EX OFFICIO» ՄԿԶԲՈՒՆՔԻ ԻՐԱՑՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ 340

Անի Միքայելյան

ԸՆԴԱՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՆՈՆՆԵՐԻ ԽԱԽՏՄԱՆ ՀԵՏԵՎԱՆՔՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ.....354

Տիգրան Դաղունց

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ԱՆՁԱՆՑ ՀՈՂԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ 370

Տաթևիկ Սարուխանյան

ՀԱՇՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ՝ ՈՐՊԵՍ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ԸՆԹԱՑԱԿԱՐԳԻ ԷՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 386

Գրիգոր Չոբանյան

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՔՆԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԳԼՈԲԱԼԻԶԱՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ 405

ԶԲՈՍԱՇՐՋԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՏՈՒՑՄԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԸ

Եվա Սաղոյան[1]

Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրքը[2], ծառայությունների վճարովի մատուցման պայմանագրի իրավական կարգավորմանը նվիրելով առանձին գլուխ, ամրագրում է, որ այդ գլխի կանոնները, ի թիվս Օրենսգրքում թվարկված այլ ծառայությունների, տարածվում են նաև զբոսաշրջիկության ծառայությունների պայմանագրերի նկատմամբ (Քաղ. օր., հոդված 777, մաս 3): Ծառայությունների վճարովի մատուցման պայմանագրով մի կողմը՝ կատարողը, պարտավորվում է մյուս կողմի՝ պատվիրատուի առաջադրանքով ծառայություններ մատուցել (կատարել որոշակի գործողություններ կամ իրականացնել որոշակի գործունեություն), իսկ պատվիրատուն պարտավորվում է վճարել այդ ծառայությունների համար (Քաղ. օր., հոդված 777, մաս 1): Քաղաքացիներին մատուցվող տարատեսակ ծառայությունների համար ընդհանուր այս կանոնը զբոսաշրջային[3] ծառայությունների դեպքում ունի մի շարք առանձնահատկություններ: Դա առաջին հերթին պայմանավորված է նրանով, որ զբոսաշրջության բնագավառին առնչվող, այդ թվում՝ զբոսաշրջային գործունեության իրականացման կապակցությամբ ծագող իրավահարաբերությունները կանոնակարգվում են հատուկ օրենքով, այն է՝ «Զբոսաշրջության և զբոսաշրջային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով[4]:

---

[1] ԵՊՀ, քաղաքացիական իրավունքի ամբիոնի ասպիրանտ, գիտական ղեկավար՝ ի. գ. դ., պրոֆ. Արմեն Հայկյանց:

[2] Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգիրք (05.05.1998), ՀՀՊՏ 1998.08.10/17(50), 01.01.1999, այսուհետ՝ նաև Օրենսգիրք, Քաղ. օր.:

[3] Թեև քաղաքացիական օրենսգիրքն օգտագործում է «զբոսաշրջիկության ծառայություններ» եզրույթը, սույն աշխատանքի շրջանակներում մենք նպատակահարմար ենք գտնում օգտագործել «Զբոսաշրջության և զբոսաշրջային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքում օգտագործվող «զբոսաշրջային ծառայություններ» եզրույթը:

[4] «Զբոսաշրջության և զբոսաշրջային գործունեության մասին» Հայաստանի Հանրապետության՝ 2003 թվականի դեկտեմբերի 17-ի օրենք, ՀՀՏՊ 2004.01.29/6 (305):

Այս օրենքը, սակայն, լինելով քաղաքացիների հանգստի, շրջագայության և ազատ տեղաշարժման իրավունքների իրականացման գործընթացը կանոնակարգող հիմնական իրավական ակտը, միայն հպանցիկ է անդրադառնում այս բնագավառում ծագող պայմանագրային հարաբերությունների իրավական կարգավորմանը: Այսպես՝ օրենքը չի մատնանշում զբոսաշրջության կազմակերպման նպատակով քաղաքացու հետ կնքվող պայմանագրի տեսակը, այլ միայն ամրագրում է, որ զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտների կողմից զբոսաշրջային արդյունքը տրամադրվում է սպառողի հետ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով գրավոր պայմանագրի կնքմամբ (հոդված 16, մաս 1): Միևնույն ժամանակ օրենքը, սահմանելով զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտների գործունեության բովանդակությունը, զբոսաշրջային օպերատորի դեպքում այն բնորոշում է որպես զբոսաշրջային արդյունքի ձևավորման, խթանման և իրացման, գործակալի դեպքում՝ զբոսաշրջային արդյունքի խթանման և իրացման գործունեություն, ինչի արդյունքում տրամադրվում է զբոսաշրջային փաթեթ:

Այս կարգավորումներից կարելի է ենթադրել, որ Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով կնքված պայմանագիրը հենց ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքում հիշատակվող՝ զբոսաշրջիկության ծառայությունների մատուցման պայմանագիրն է (այդ մասին են վկայում նաև օրենքի մի շարք դրույթներ, որոնցում օգտագործվում է «զբոսաշրջային ծառայությունների մատուցման պայմանագիր» եզրույթը), սակայն օրենքում այդ մասին ուղղակի հիշատակման բացակայությունը, փոխարենը՝ զբոսաշրջային արդյունքի «տրամադրում» և «իրացում» եզրույթների օգտագործումն առաջացնում են կնքվող պայմանագրի իրավական բնույթի վերաբերյալ անորոշություն:

Քաղաքացիաիրավական ցանկացած պայմանագիր, որոշակի իրավահարաբերություն առաջացնելուց, փոփոխելուց կամ դադարեցնելուց բացի, օրենքով որոշված շրջանակներում մինչև գործողության դադարման պահը կարգավորում է նաև այդ իրավահարաբերության մասնակիցների վարքագիծը՝ հանդիսանալով կող-

մերի իրավաչափ վարքագծի չափանիշ[1]: Զբոսաշրջության բնագավառում կնքվող պայմանագրերն այս առումով բացառություն չեն: Թեև քաղաքացիների զբոսաշրջության կազմակերպման գործընթացը միջնորդավորվում է պայմանագրային հարաբերությունների բարդ շղթայով, բայցևայնպես այդ հարաբերություններում կենտրոնական տեղ է զբաղեցնում զբոսաշրջիկի հետ կնքվող պայմանագիրը, քանի որ հենց վերջինս է այն առանցքային իրավական գործիքը, որից սկիզբ է առնում ճանապարհորդության կազմակերպման ողջ գործընթացը: Այդ պայմանագիրը ոչ միայն որոշակի արդյունքի հասնելուն ուղղված իրավական միջոց է, այլև զբոսաշրջության ընթացքում սպառողների իրավունքների պաշտպանության հիմնական միջոցը[2], և պատահական չէ, որ դրա ուսումնասիրությունը մասնագիտական գրականության մեջ հատուկ ուշադրության է արժանացել:

Հարկ է նշել, որ զբոսաշրջիկի (այլ պատվիրատուի) և զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի միջև կնքվող պայմանագրի տեսակի հարցում թե՛ միջազգային իրավական փաստաթղթերում, թե՛ տարբեր երկրների օրենսդրություններում և թե՛ իրավաբանական գրականության մեջ միասնական մոտեցում գոյություն չունի: Այսպես՝ «Ճանապարհորդության վերաբերյալ գործարքի մասին» Բրյուսելի 1970 թ. կոնվենցիան օգտագործում է «Ճանապարհորդության կազմակերպման գործարք» եզրույթը, որի ներքո հասկացվում է ցանկացած գործարք, որով ճանապարհորդության կազմակերպիչը, հանդես գալով իր անունից, պարտավորվում է ճանապարհորդին տրամադրել ճանապարհորդության ընթացքում վերջինիս պահանջմունքների բավարարմանն ուղղված համախմբված ծառայությունների ամբողջություն[3]: Գերմանիայի քաղաքացիական օրենսգիրքն այդ պայմանագիրը բնորոշում է որպես «զբո-

---

[1] Տե՛ս **Բարսեղյան Տ.**, Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական իրավունք, Առաջին մաս, Եր., 2006, էջ 436:

[2] Տե՛ս **Сирик Н.**, **Кусков А.**, Правовая природа договора о реализации туристкого продукта // Вестник Харьковского национального университета, № 1042, Харьков, 2013, էջ 132:

[3] Տե՛ս International convention on travel contracts, Brussels, April 23, 1970, կետ 1:

սաշրջային փաթեթի պայմանագիր»[1], «Ռուսաստանի Դաշնությունում զբոսաշրջության հիմունքների մասին» ՌԴ ֆեդերալ օրենքը՝ որպես «զբոսաշրջային արդյունքի տրամադրման պայմանագիր», «Զբոսաշրջության մասին» Ուկրաինայի օրենքը՝ որպես «զբոսաշրջային սպասարկման պայմանագիր»,[3] «Զբոսաշրջության մասին» Լիտվայի օրենքը՝ որպես «վաճառողի և զբոսաշրջիկի միջև կնքվող պայմանագիր»[4]: Ամերիկյան իրավունքում զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտները հայտնի են որպես «ճանապարհորդություն վաճառողներ» («seller of travel»), ովքեր շուկայում իրացնում են պատրաստի զբոսաշրջային փաթեթներ[5]:

Զբոսաշրջիկի հետ կնքվող պայմանագրի իրավական բնույթի վերաբերյալ տեսակետներն իրարամերժ են նաև իրավաբանական գրականության մեջ: Դրանք կարելի է բաժանել երկու հիմնական խմբի: Առաջին տեսակետի կողմնակիցները քննարկվող պայմանագիրը համարում են առուծախի պայմանագիր, քանի որ, ըստ այս խումբ հեղինակների, զբոսաշրջային արդյունքը գույք է[6] կամ զբոսաշրջիկի հետ պայմանագրային հարաբերությունների մեջ չգտնվող երրորդ անձանց կողմից մատուցվող ծառայությունների նկատմամբ զբոսաշրջիկի իրավունք[7], ուստի դրա տրամադրման կապակցությամբ կնքվող պայմանագիրը ոչ այլ ինչ է, քան առուծախի պայմանագիր: Թեև այս տեսակետը իրավաբանական գրականության մեջ ունի լայն տարածում, այդուհանդերձ, հեղինակների ճնշող մեծամասնությունն այլ տեսակետի կողմնակից է: Վերջինիս էությունն այն է, որ զբոսաշրջիկի և զբոսաշրջային գործու-

---

[1] Տե՛ս German civil code of 18 August 1896, հոդված 651:

[2] Տե՛ս Федеральный закон «Об основах туристической деятельности в Российской Федерации» от 4 октября 1996 г.:

[3] Տե՛ս Закон Украины «О туризме» от 15 сентября 1995 г., հոդված 15:

[4] Տե՛ս “Tourism Law” of Lithuania, of 7 October 1997, հոդված 15:

[5] Տե՛ս http://www.atorus.ru/press-centre/new/39791.html:

[6] Տե՛ս **Гордеева М.**, Юридическая природа договора о реализации туристского продукта/ http://www.yurclub.ru/docs/civil/article350.html :

[7] Տե՛ս **Сергеев В.**, Договор об оказании международных туристских услуг: Теоритические проблемы и практические аспекты правоотношений туриста и туристской фирмы в процессе заключения договора/ http://center-bereg.ru/f2022.html:

նեության սուբյեկտի միջև կնքվող պայմանագիրը ծառայությունների վճարովի մատուցման պայմանագիր է: Այդ պայմանագրի էությունը մի կողմի (զբոսաշրջիկի)՝ իր կոնտրագենտից որոշակի ծառայությունների մատուցում պահանջելու իրավունքն է[1], իսկ զբոսաշրջային արդյունքի տրամադրման պայմանագիրը որպես որոշակի գույքի (գույքային իրավունքների) հատուցելի փոխանցման պայմանագիր բնորոշելը ոչ միայն չի բխում այդ պայմանագրի և, առհասարակ, զբոսաշրջային գործունեության էությունից, այլև փաստացի աղավաղում է այդ հասկացությունների հարաբերակցությունը[2]:

Իրավաբանական գրականության մեջ քննարկվող հարցի վերաբերյալ հանդիպում են այլ տեսակետներ ևս: Այսպես՝ կան հեղինակներ, ովքեր զբոսաշրջիկի հետ կնքվող պայմանագրի տեսակը պայմանավորում են նրանով, թե ով է հանդես գալիս զբոսաշրջիկի կոնտրագենտի դերում՝ զբոսաշրջային օպերատո՞րը, թե՞ գործակալը: Եվ եթե, օրինակ, Ե. Լոմակինան գտնում է, որ զբոսաշրջիկի և զբոսաշրջային գործակալի միջև կնքվող պայմանագիրը, ըստ էության, տեղեկատվա-խորհրդատվական ծառայությունների մատուցման պայմանագիր է, իսկ զբոսաշրջային օպերատորի հետ կնքվող պայմանագիրը՝ զբոսաշրջային արդյունքի (վաուչեր, զբոսաշրջային փաթեթ) առուծախի պայմանագիր[3], ապա Օ. Պիկուցկայան և Ա. Աբդուրախմանովն արտահայտում են տրամագծորեն հակառակ տեսակետ, ըստ որի՝ զբոսաշրջային օպերատորները կնքում են ծառայությունների մատուցման պայմանագրեր, իսկ զբոսաշրջային միջնորդները (նկատի են առնվում զբոսաշրջային գործակալները)՝ օպերատորի կողմից ձևավորված զբոսաշրջային արդյունքի առուծախի պայմանագրեր[4]: Ուշագրավ է Օ. Վիկուլո-

---

[1] Տե՛ս **Писаревский Е.**, Еще раз о правовой природе договора на туристическое обслуживание, М., 2000, էջեր 4-8, http://www.juristlib.ru/book_1863.html:

[2] Տե՛ս նույն տեղը:

[3] Տե՛ս **Ломакина Е.**, Содержание туристских правоотношений // Европейские перспективы, № 4, Харьков, 2013, էջ 138-139:

[4] Տե՛ս **Абдурахманов А.**, **Пикуцкая О.**, К вопросу о договорных отношениях в туризме // Вестник ассоциации вузов туризма и сервиса, № 1, М., 2010, էջ 44:

վայի տեսակետը, ով, ուսումնասիրելով զբոսաշրջային արդյունքի տրամադրման պայմանագրի առարկան, եզրակացնում է, որ օրենսդիրը, օգտագործելով «քողարկված» ձևակերպում, կողմերին հնարավորություն է ընձեռել սեփական հայեցողությամբ ընտրելու պայմանագրի նախընտրելի տեսակը. դա կարող է լինել ինչպես ծառայությունների վճարովի մատուցման, այնպես էլ առուծախի պայմանագիր[1]:

Կարծում ենք՝ զբոսաշրջիկի հետ կնքվող պայմանագրի իրավական բնույթի պարզաբանման համար նախևառաջ անհրաժեշտ է ուսումնասիրել վերջինիս առարկան: Օրենքի մի շարք դրույթների համակարգային վերլուծությունից պարզ է դառնում, որ այդ պայմանագրի առարկան զբոսաշրջային արդյունքն է: Զբոսաշրջային արդյունքն օրենքը բնորոշում է որպես զբոսաշրջային ծառայությունների ամբողջական համալիր, իսկ զբոսաշրջային արդյունքը կազմող ծառայություններն են զբոսաշրջիկներին մատուցվող և նրանց պահանջմունքների բավարարմանն ուղղված տեղաբաշխման, հյուրանոցային, տեղափոխման, էքսկուրսային, սննդի կազմակերպման և մատուցման, մշակութային, մարզական բնույթի միջոցառումների, հանգստի, զվարճանքի կազմակերպման և այլ ծառայությունները (հոդված 2): Վերոշարադրյալ կարգավորումներից բխում է, որ զբոսաշրջային արդյունքը, որպես այդպիսին, որոշակի ծառայությունների ամբողջություն է:

Հարկ է նշել, որ զբոսաշրջիկի և զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի միջև կնքվող պայմանագիրը ծառայությունների վճարովի մատուցման պայմանագիր համարող շատ հեղինակներ իրենց տեսակետը հիմնավորում են նրանով, որ քաղաքացիական օրենսդրությամբ գույքը և ծառայություններն առանձնացվում են որպես քաղաքացիական իրավունքների օբյեկտների առանձին տեսակներ: Եթե գույքը (այդ թվում՝ գույքային իրավունքները) քաղաքացիական շրջանառության մի մասնակցից մյուսին որոշակի վճարի դիմաց որպես սեփականություն հանձնելն առաջացնում է առուծախի իրավահարաբերություն, ապա մի անձի կողմից մեկ այլ անձի պատվերով որոշակի գործողությունների կատարումը

---

[1] Տե՛ս **Викулова О.**, Комментарий к Федеральному закону «Об основах туристикой деятельности в Российской Федерации», М., 2008, էջ 83:

կամ որոշակի գործունեության իրականացումը՝ ծառայությունների մատուցման իրավահարաբերություն[1]: Այսինքն, եթե առուծախի պայմանագրի առարկան գույքը կամ գույքային իրավունքներն են, ապա ծառայությունները ծառայությունների վճարովի մատուցման պայմանագրի առարկան են, ուստի զբոսաշրջային արդյունքը՝ որպես ծառայությունների ամբողջություն, չի կարող համարվել գույք, քանի որ այն չի ընդգկվում իրերի դասակարգման՝ քաղաքացիական օրենսգրքում թվարկված կատեգորիաներից և ոչ մեկում[2]: Ավելին՝ զբոսաշրջային արդյունքը որպես գույք դիտարկելը կնշանակի, որ այն ձեռք բերած զբոսաշրջիկն իր հերթին կարող է զբոսաշրջային արդյունքը վաճառել, նվիրել, փոխանակել կամ ժառանգաբար փոխանցել այլ անձի, ինչն առհասարակ հակասում է ծառայությունների էությանը[3]:

Մեր կարծիքով՝ այս տեսակետը վիճելի է, քանի որ վերջինս հետևանք է «գույք» և «իր» հասկացությունների շփոթի: Մինչդեռ այդ եզրույթներն էապես տարբերվում են միմյանցից: «Գույքը» հավաքական հասկացություն է, որը ներառում է տարատեսակ իրեր, իրերի համակցություն, նյութական արժեքներ, գույքային իրավունքներ և անգամ պարտականություններ, իսկ «իր» ասելով հասկացվում է առարկա, ապրանք, այլ կերպ ասած՝ նյութական աշխարհի այն բոլոր առարկաները, որոնք նախատեսված են որոշակի կարիքների բավարարման համար և կարող են գտնվել մարդու տիրապետության ներքո[4]: Այսինքն՝ «գույք» կատեգորիան շատ ավելի ընդգրկուն է, քան միայն նյութական աշխարհի օբյեկտներն ընդգրկող «իր» կատեգորիան:

Հատկանշական է, որ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի իրավական դիրքորոշումներում նույնպես կոնվենցիայի իմաստով պաշտպանության ենթակա գույքի շրջանակին տրվել է բավականին լայն մեկնաբանություն: Այսպես՝ սեփակա-

---

[1] Տե՛ս **Барабанова П.**, Гражданско-правовое регулирование договорных отношений в сфере туризма в России и Англии, М., 2017, էջ 38:

[2] Տե՛ս **Писаревский Е.**, նշված աշխատություն, նույն տեղում:

[3] Տե՛ս **Накушнова Е., Кириченко О.**, Вопросы гражданско-правового регулирования туристких услуг в Российской Федерации http://lexandbusiness.ru/view-article.php?id=7609:

[4] Տե՛ս **Բարսեղյան Տ.**, նշված աշխատությունը, էջ 179, 192-193:

նության պաշտպանության կոնվենցիոն իրավունքի բովանդակությունը կազմող՝ յուրաքանչյուր ֆիզիկական և իրավաբանական անձի կողմից իր գույքից անարգել օգտվելու իրավունքին առնչվող մի շարք գործերի շրջանակներում Եվրոպական դատարանն արձանագրել է, որ պաշտպանության ենթակա գույքի շրջանակը շատ ավելի լայն է, քան միայն նյութական սեփականությունը. սեփականության պաշպանության իրավունքը հավասարապես վերաբերում է նաև ոչ նյութական սեփականությանը, օրինակ՝ պայմանագրային իրավունքներին: ՄԻԵԴ-ի դատական պրակտիկայից հայտնի են դեպքեր, երբ Դատարանը կոնվենցիայի իմաստով «գույք» հասկացության մեջ ընդգրկել է պայմանագրից բխող պահանջի իրավունքը: Այսպես՝ Kin-Stib-ը և Majkic-ն ընդդեմ Սերբիայի գործով Դատարանը գտել է, որ արբիտրաժային դատարանի որոշմամբ հաստատված պահանջի իրավունքը գույք է, որից անձը զրկվել է որոշմամբ չկատարելու պատճառով[1]: Ի դեպ, նմանատիպ դիրքորոշում թիվ ԵԿԴ/0169/02/15 քաղաքացիական գործի շրջանակներում արտահայտել է նաև ՀՀ Վճռաբեկ դատարանը՝ գրավի իրավունքը դիտարկելով որպես «գույք»՝ «Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին» եվրոպական կոնվենցիայի թիվ 1 Արձանագրության 1-ին հոդվածի իմաստով[2]:

Վերոշարադրյալ իրավական դիրքորոշումների լույսի ներքո անդրադառնալով զբոսաշրջային արդյունքի էությանը՝ գտնում ենք, որ թեև այն չի կարող դասվել իրերի՝ որպես նյութական օբյեկտների շարքին, սակայն դա չի բացառում վերջինս գույք որակելու հնարավորությունը, քանի որ այն դեպքում, երբ զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտն ապահովում է երրորդ անձի կողմից համապատասխան ծառայությունների մատուցումը, նա զբոսաշրջիկին ոչ թե մատուցում է այդ ծառայություններն ինքնին, այլ տրամադրում է դրանց նկատմամբ պահանջի իրավունքը, իսկ վերջինս լիովին ընդգրկվում է «գույք» հասկացության մեջ: Միևնույն ժամանակ մենք համակարծիք չենք այն հեղինակներին,

---

[1] Տե՛ս Kin-Stib & Majkic v. Serbia գործով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի՝ 2010 թվականի ապրիլի 20-ի վճիռը:

[2] Տե՛ս թիվ ԵԿԴ/0169/02/15 քաղաքացիական գործով ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի՝ 2016 թվականի դեկտեմբերի 26-ի որոշումը:

ովքեր զբոսաշրջային արդյունքը դիտարկում են սոսկ որպես երրորդ անձի կողմից մատուցվող ծառայությունների նկատմամբ զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի կողմից զբոսաշրջիկին փոխանցված պահանջի իրավունք, հետևաբար գտնում, որ զբոսաշրջային արդյունքի տրամադրման պայմանագիրն առուծախի պայմանագիր է[1]: Կարծում ենք՝ զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի գործունեության բովանդակությունը շատ ավելի լայն է, քան միայն որոշ ծառայություններ մատուցող երրորդ անձանց, մասնավորապես՝ փոխադրողի կամ հյուրանոցի կողմից համապատասխան ծառայությունների մատուցման ապահովումը: Զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտն ինքը հաճախ մատուցում է առանձին զբոսաշրջային ծառայություններ: Ինչպես արդարացիորեն նշում են Մ. Բրագինսկին և Վ. Վիտրյանսկին, զբոսաշրջիկի և զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի միջև կնքվող պայմանագրի իմաստն այն է, որ ծառայությունների մատուցման պահանջ ներկայացնելու իրավունքը զբոսաշրջիկին չի փոխանցվում, այլ ծագում է հենց վերջինիս մոտ զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի նկատմամբ: Այս առումով զբոսաշրջային ծառայությունների մատուցման պայմանագիրը չի տարբերվում, օրինակ, աուդիտորական ընկերության և վերջինիս ծառայությունների պատվիրատուի միջև առաջացող հարաբերություններից: Երկու դեպքում էլ պայմանագրի էությունը կողմերից մեկի (զբոսաշրջիկ, աուդիտորական ընկերության հաճախորդ) իրավունքն է՝ մյուս կողմից պահանջելու որոշակի ծառայությունների մատուցում[2]: Բացի այդ՝ շատ հաճախ երրորդ անձանց կողմից մատուցվող ծառայությունների նկատմամբ զբոսաշրջիկի պահանջի իրավունքը բխում է հենց անմիջականորեն վերջիններիս հետ, օրինակ՝ ավիափոխադրողի հետ, կնքված պայմանագրից, ինչը ենթադրում է պարտավորության խախտման համար հենց ծառայություն մատուցողի պատասխանատվությունը: Դ. Շնչուկի կարծիքով՝ դա

---

[1] Տե՛ս **Сергеев В.**, Договор об оказании международных туристских услуг: Теоретические проблемы и практические аспекты правоотношений туриста и туристской фирмы в процессе заключения договора//Право и экономика, М., 1998, http://center-bereg.ru/f2022.html:

[2] Տե՛ս **Брагинский М., Витрянский В.**, Договорное право, Книга третья, Договоры о выполнении работ и оказании услуг, М., 2002, 124:

միանգամայն արդարացված է, քանի որ անհնար է թռչել ինքնաթիռով՝ առանց ավիափոխադրողի հետ փոխադրման պայմանագրի կնքման[1]: Ուրեմն զբոսաշրջային ծառայությունների ոլորտում սպառողների իրավունքների պաշտպանությանը առնչվող հարցերը քննարկելիս անհրաժեշտ է նկատի ունենալ նաև տրանսպորտային օրենսդրության առանձնահատկությունները[2]:

Այս կապակցությամբ ավելորդ չենք համարում ներկայացնել Լիտվայի օրինակը, որի «Զբոսաշրջության մասին» օրենքի 2-րդ հոդվածի 4-րդ մասը, սահմանելով «զբոսաշրջության կազմակերպման ծառայության» հասկացությունը, այն բնորոշում է որպես զբոսաշրջային ծառայությունների ձեռքբերման և վաճառքի, զբոսաշրջային փաթեթի ձևավորման, գովազդի և վաճառքի, ինչպես նաև ***ճանապարհորդության կազմակերպմանն ուղղված լրացուցիչ զբոսաշրջային ծառայությունների մատուցմանն ուղղված գործունեություն:*** Այս նորմի վերլուծությունից բխում է, որ Լիտվայի օրենսդրությամբ հստակ ամրագրված է, որ զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի գործունեությունն ընդգրկում է ոչ միայն երրորդ անձանցից համապատասխան ծառայությունների ձեռքբերումն ու տրամադրումը զբոսաշրջիկին, այլև ճանապարհորդության կազմակերպման համար անհրաժեշտ այլ ծառայությունների մատուցումը: Նմանատիպ կարգավորումներ հանդիպում են նաև այլ երկրների օրենսդրություններում[3]:

Այսպիսով՝ կարելի է փաստել, որ զբոսաշրջիկի և զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի միջև ծագող իրավահարաբերությունների բովանդակությունը միայն երրորդ անձանց կողմից մատուցվող ծառայությունների նկատմամբ պահանջի իրավունքի փոխանցումը չէ: Օրենքն իր հերթին, զբոսաշրջային գործունեությունը բնորոշելով որպես զբոսաշրջային ծառայությունների մատուցման գործունեություն, կարծես ելնում է հենց այդ կանխավար-

---

[1] Տե՛ս **Шевчук Д.**, Договорные отношения приминительно к туризму// Финансовая газета. Региональный выпуск, № 21, М., 2009 https://wiseeconomist.ru/ poleznoe/54110-dogovornye-otnosheniya-primenitelno-turizmu:

[2] Տե՛ս **Гордеева М.**, Юридическая природа договора о реализации туристкого продукта http://www.yurclub.ru/docs/civil/article350.html:

[3] Տե՛ս, օրինակ, «Զբոսաշրջության մասին» Ուկրաինայի 1995 թ. օրենքը:

կածից: Սա նշանակում է, որ զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտների գործունեության բովանդակությունը որոշակի ծառայությունների մատուցումն է, ինչը պետք է իրականացվի հենց ծառայությունների մատուցման պայմանագրի շրջանակներում: Այդ մասին ուղղակիորեն ազդարարում է նաև ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը: Սակայն հարց է ծագում՝ որոնք են, ի վերջո, զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտների կողմից զբոսաշրջիկին մատուցվող ծառայությունները:

Հարկ է նշել, որ զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի և զբոսաշրջիկի միջև կնքվող պայմանագիրը ծառայությունների վճարովի մատուցման պայմանագիր որակող բազմաթիվ հեղինակներ պնդում են, որ այդ պայմանագրի առարկան զբոսաշրջիկին մատուցվող տեղափոխման, տեղաբաշխման, հյուրանոցային, սննդի, էքսկուրսային և այլ ծառայություններն են[1], և այս դեպքում գործ ունենք քաղաքացիական շրջանառության մեջ լայն տարածում ունեցող՝ պարտապանի կողմից պարտավորության կատարումը երրորդ անձի վրա դնելու իրավական մեխանիզմի հետ: Օրինակ՝ Մ. Բրագինսկին և Վ. Վիտրյանսկին գտնում են, որ զբոսաշրջային ծառայությունների մատուցման պայմանագրի նկատմամբ այդ մեխանիզմի կիրառման հնարավորությունն ուղղակիորեն բխում է քաղաքացիական օրենսգրքից՝ հենց միայն այդ իրավահարաբերության սուբյեկտային կազմի ուժով. զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտը պարտապան է, զբոսաշրջիկը՝ պարտատեր, իսկ անմիջականորեն ծառայություններ մատուցողներն այն երրորդ անձինք են, ովքեր կապում են պարտապանին և պարտատիրոջը: Հետևաբար պարտավորության մեջ երրորդ անձի ներգրավման հնարավորությունը չի կարող հիմնական պարտավորության բնույթի վրա որևէ ազդեցություն ունենալ[2]: Մ. Մուտալիևան նշում է, որ զբոսաշրջային արդյունքը կազմող ծառայությունները մեծ մասամբ մատուցվում են այլ անձի կողմից, ուստի զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի և զբոսաշրջիկի միջև

---

[1] Տե՛ս Туристический бизнес. Турбизнес. Какова сущность и специфика туристических услуг? //http:tourfaq.net/travel-buisness/kakova-sushnost-specifika-turisticheskix-uslug, **Накушнова Е., Кириченко О.В**, նշված աշխատությունը, նույն տեղում:

[2] Տե՛ս **Брагинский М. И., Витрянский В.В.,** նշված աշխատությունը, էջ 124:

կնքվող պայմանագիրը կարող է համարվել երրորդ անձանց կողմից կատարվող պայմանագիր[1]: Պարտապանի կողմից պարտավորության կատարումը երրորդ անձի վրա դնելու իրավական մեխանիզմը՝ որպես զբոսաշրջիկի և զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի միջև առաջացող հարաբերությունների նախընտրելի իրավական ձև, ընդգծում են նաև այլ հեղինակներ՝ կարևորելով այն, որ այդ դեպքում պարտապանը՝ զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտը, երրորդ անձանց՝ ծառայություններ մատուցողների գործողությունների համար պատասխանատվություն կկրի պարտատիրոջ՝ զբոսաշրջիկի առջև[2]: Կարծում ենք՝ այս տեսակետին դժվար է համաձայնել: ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի՝ երրորդ անձի կողմից պարտավորության կատարումը կանոնակարգող 351-րդ հոդվածի տրամաբանությունից բխում է, որ պարտապանը կարող է երրորդ անձի վրա դնել այն պարտավորության կատարումը, որը կատարելու պարտականությունը կրում է ինքը՝ պարտապանը: Թեև զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի և զբոսաշրջիկի միջև կնքվող պայմանագրի վերջնական նպատակը ճանապարհորդության ընթացքում զբոսաշրջիկի պահանջմունքների բավարարմանն ուղղված անհրաժեշտ ծառայությունների մատուցումն է, այնուամենայնիվ, զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի պարտականությունը ոչ թե ինքնին զբոսաշրջային արդյունքը կազմող բոլոր ծառայությունների մատուցումն է, այլ երրորդ անձանց կողմից համապատասխան ծառայությունների մատուցման ապահովումը, ինչպես նաև ճանապարհորդության կազմակերպման համար անհրաժեշտ այլ լրացուցիչ ծառայությունների մատուցումը: Կարծում ենք՝ միանգամայն իրավացի է Օ. Վիկուլովան, ով գտնում է, որ ճանապարհորդության կազմակերպմանն ուղղված գործունեությունն անհրաժեշտ է տարբերել զբոսաշրջային ծառայությունների մատուցման գործունեությունից, քանի որ զբոսաշրջային ծառայությունը գործունեություն է, որն ուղղված է անմիջականորեն ճանապարհորդության ընթացքում զբոսաշրջի-

---

[1] Տե՛ս **Муталиева А.**, Гражданско-правовая характеристика договора о реализации туристского продукта: https://cyberleninka.ru/article/n/grazhdansko-pravovaya-harakteristika-dogovora-o-realizatsii-turistskogo-produkta:

[2] Տե՛ս **Писревский Е.**, նշված աշխատությունը, նույն տեղում:

կի պահանջմունքների բավարարմանը, ուստի «զբոսաշրջության կազմակերպմանն ուղղված գործունեություն» և «զբոսաշրջային ծառայությունների մատուցման գործունեություն» հասկացությունները տարբեր են[1]: Այս առումով հատկանշական է Ուկրաինայի «Զբոսաշրջության մասին» օրենքը, որը զբոսաշրջային արդյունք ձևավորողներին հստակ տարանջատում է զբոսաշրջային ծառայություններ մատուցողներից[2]: «Ռուսաստանի Դաշնությունում զբոսաշրջության հիմունքների մասին» օրենքը, սահմանելով «զբոսաշրջային գործունեություն» հասկացությունը, այն բնորոշում է որպես զբոսաշրջային օպերատորի և գործակալի, ինչպես նաև ճանապահորդությունների կազմակերպման այլ գործունեություն[3]: Նշված նորմի վերլուծությունից բխում է, որ զբոսաշրջային գործունեության էությունը հենց ճանապարհորդությունների կազմակերպումն է: Գերմանիայի քաղաքացիական օրենսգիրքը զբոսաշրջային ծառայությունների մատուցման իրավական կարգավորմանը վերաբերող հոդվածներում օգտագործում է «ճանապարհորդության կազմակերպիչ» եզրույթը: Նույն եզրույթն է օգտագործվում նաև «Ճանապարհորդության գործարքի մասին» Բրյուսելի կոնվենցիայում:

Զբոսաշրջային արդյունքը կազմող զբոսաշրջային ծառայությունների ուսումնասիրությունից պարզ է դառնում, որ դրանց հիմնական մասը գործնականում չի կարող մատուցվել ո՛չ զբոսաշրջային օպերատորի, ո՛չ էլ առավել ևս գործակալի կողմից, քանի որ այդ ծառայությունների մատուցումը ենթադրում է համապատասխան գործունեությամբ զբաղվելու թույլտվության առկայություն: Ակնհայտ է, որ, օրինակ, զբոսաշրջիկի տեղափոխման ծառայություն կարող են մատուցել միայն փոխադրողները, հյուրանոցային ծառայություն՝ հյուրանոցները և այլն: Այդուհանդերձ, որոշ զբոսաշրջային ծառայություններ (օրինակ՝ տրանսֆերային ծառայությունները, վիզա ստանալու համար անհրաժեշտ փաստաթղթերի ձևակերպումը և այլն) կարող են անմիջականորեն մատուցել նաև զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտները: Մեր կարծի-

---

[1] Տե՛ս **Викулова О.**, նշված աշխատությունը, էջ 12:

[2] Տե՛ս «Զբոսաշրջության մասին» Ուկրաինայի 1995 թ. օրենք, հոդված 5:

[3] Տե՛ս Федеральный закон «Об основах туристической деятельности в Российской Федерации» от 4 октября 1996 г., հոդված 1:

քով՝ թե՛ երրորդ անձանց կողմից համապատասխան ծառայությունների մատուցման ապահովումը, մասնավորապես՝ ավիատոմսերի, հյուրանոցային համարների ամրագրումը, թե՛ անմիջականորեն զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտների կողմից մատուցվող ծառայություններն ունեն կազմակերպչական բնույթ և ուղղված են զբոսաշրջիկի պահանջներին համապատասխան վերջինիս ճանապարհորդության կազմակերպմանը: Այդ մասին են վկայում նաև մեր կողմից ուսումնասիրված մի շարք զբոսաշրջային ընկերությունների կողմից մշակված, սպառողի հետ կնքվող պայմանագրի օրինակելի ձևերը, որոնց բովանդակությունից ակնհայտ է, որ զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի հիմնական գործառույթը պատվիրատուի պատվերին համապատասխան ճանապարհորդության կազմակերպումն է[1]:

Վերոշարադրյալի լույսի ներքո անդրադառնալով «Զբոսաշրջության և զբոսաշրջային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի և զբոսաշրջիկի պայմանագրային հարաբերությունների կարգավորմանը՝ կարելի է արձանագրել, որ օրենսդիրը, սահմանափակվելով սպառողի հետ կնքվող պայմանագրի ձևը և էական պայմանները սահմանելով, չի տվել այդ պայմանագրի իրավական բնորոշումը կամ դասել այն քաղաքացիական օրենսգրքով նախատեսված որևէ պայմանագրի շարքին: Թեև քաղաքացիական օրենսգրքի 777-րդ հոդվածի 3-րդ մասից ուղղակիորեն բխում է այդ պայմանագրի՝ ծառայությունների վճարովի մատուցման պայմանագիր լինելու հանգամանքը, սակայն Օրենքում այդ մասին հիշատակման բացակայությունը, փոխարենը՝ զբոսաշրջային արդյունքի «տրամադրում» և «իրացում» ձևակերպումների ամրագրումը թույլ չի տալիս կնքվող պայմանագիրը միանշանակ բնորոշել որպես ծառայությունների մատուցման պայմանագիր: Գործնականում այդ պայմանագրին միանշա-

[1] Տե՛ս Приказ министерства культуры Российской Федерации от 31 октября 2016 г., № 2386, Об утверждении типовых форм договора о реализации туристкого продукта, заключаемого между туроператором и туристом и (или) иным заказчиком, и договора о реализации туристского продукта, заключаемого между турагентом и туристом и (или) иным заказчиком, http://www.balkanintour.by/turistam/dokumenty/dokumenty/dogovor-okazaniya-turisticheskikh-uslug/; //www.hotels.am/Files/F9Z_Contract.pdf :

նակ բնորոշում տալը բավականին բարդ է, քանի որ յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում, կախված սպառողի պատվերից, վերջինիս մատուցվող ծառայությունների շրջանակը կարող է միանգամայն տարբեր լինել. սպառողին կարող է տրամադրվել ինչպես զբոսաշրջային ծառայությունների ամբողջական համալիր, այնպես էլ այդ ծառայություններից մի քանիսը միայն: Զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտը կարող է ինչպես սոսկ ապահովել ծառայություններ մատուցող այլ անձանց կողմից համապատասխան ծառայության մատուցումը, այնպես էլ անձամբ մատուցել ճանապարհորդության կազմակերպմանն ուղղված որոշ ծառայություններ: Այդուհանդերձ, մեր կարծիքով, դրանից զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի գործունեության էությունը չի փոխվում: Չնայած տարբեր երկրների օրենսդրություններով և միջազգային իրավական փաստաթղթերով զբոսաշրջիկի հետ կնքվող պայմանագրի և զբոսաշրջիկի կոնտրագենտի բնորոշման հարցում հակասական մոտեցումներին՝ թե՛ մի շարք արտասահմանյան երկրների օրենսդրությունների, թե՛ պրակտիկայում գործող բազմաթիվ զբոսաշրջային ընկերությունների գործունեության վերլուծությունը թույլ է տալիս փաստել, որ դա սպառողի պատվերի հիման վրա և դրան համապատասխան վերջինիս ճանապահորդության կազմակերպմանն ուղղված գործունեություն է: Կարծում ենք՝ հենց այս ծառայությունն է զբոսաշրջիկի և զբոսաշրջային գործունեության սուբյեկտի միջև կնքվող ծառայությունների մատուցման պայմանագրի առարկան:

ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ДОГОВОРА ОКАЗАНИЯ ТУРИСТСКИХ УСЛУГ

Ева Сагоян

Аспирант кафедры гражданского права ЕГУ

В статье рассматриваются некоторые проблемы определения юридической природы договора о реализации туристского продукта, в частности, анализируются сущность туристского продукта как предмета договора и особенности услуг, оказываемых в рамках данного договора. Нами выявлены некоторые несоответствия норм в Гражданском кодексе РА с нормами в Законе «О туризме и туристской деятельности». В результате проведенного исследования мы пришли к выводу, что договор, заключаемый между туристом и су-

бъектом туристской деятельности, – это договор на оказание услуг, и его предметом является организация путешествия в соответствие с заказом потребителя.

LEGAL NATURE OF THE CONTRACT FOR TOURIST SERVICES PROVISION

Eva Saghoyan
PhD student of the Chair of Civil law at YSU

The article discusses some issues of the legal nature of the contract on the sale of a tourism product, in particular, the author analyzes the essence of a tourism product as a subject of the contract, features of services provided under this contract, and as a result the author identifies some inconsistencies between the provisions of the Civil Code of the RA and the provisions of the Law on "Tourism and tourism activities". The author comes to the conclusion that the agreement between the tourist and tour operator/agent is a contract for rendering services, and its subject is the organization of the trip in accordance with the order of the consumer.

Բանալի բառեր՝ *զբոսաշրջային ծառայություններ, զբոսաշրջային արդյունք, զբոսաշրջային օպերատոր, զբոսաշրջային գործակալ, ճանապարհորդության կազմակերպում:*
Ключевые слова: *туристские услуги, туристский продукт, туроператор, турагент, организация путешествия.*
Key words: *tourist services, tourism product, tour operator, tour agent, organization of travel.*